

Мр ЗДРАВКА РАДУЛОВИЋ, 1951-
Народна библиотека Србије
Београд

УДК: 014.3МИСАО"1919/1937"
(049.32)
ID: 211951372

ИЗ „ДОБРИЛОВЕ ДРАГУЉАРНИЦЕ“

Библиографија часописа Мисао : 1919-1937 / Добрило Аранитовић. - Нови Сад : Матица српска ; Београд : Службени гласник, 2012 (Београд : Гласник). - 474 стр. ; 25 см. - (Библиографије / Матица српска, Лексикографско одељење) (Библиотека Lexis. Едиција Библиографије / Службени гласник)

Лексикографско одељење Матице српске у оквиру библиотеке *Lexis* и едиције *Библиографије*, у сарадњи са издавачком кућом Службени гласник, 2013. године објавила је на 474 стране књигу Добрила Аранитовића *Библиографија часописа Мисао 1919-1937*, са укупно 5033 библиографске јединице. Велики значај овој публикацији дају и рецензенти, угледни професори и стручњаци из библиотекарства и књижевности, проф. др Александра Вранеш и проф. др Гојко Тешић. Стручни редактор грађе била је мр Здравка Радуловић, библиограф саветник из Народне библиотеке Србије.

Часопис „Мисао“

У стручној литератури *Мисао* се сврстава у часописе широке концепције, који је већ у својим првим годинама излажења постао централно мјесто окупљања најзначајнијих представника српске књижевне авангарде. Иако по свом карактеру књижевни, овај часопис је подједнако његовао и филозофију, науку, политику, па својом разнородном тематиком с почетка 20. вијека употпуњава слику тадашње како српске, тако и европске културне епохе.

Први број часописа *Мисао* појавио се 1. новембра 1919. године, а последњи, четвороброј 5-8 (март-април), 1937. године. Излазио је у Београду

најприје као „књижевно-политички часопис“, затим као „књижевно-социјални часопис“, потом „књижевни часопис“ и без подналова. Према табlici годишта, књига и бројева, коју је аутор Добрило Аранитовић дао као посебан прилог уз ову библиографију, укупно је објављено 328 бројева овог часописа. Прекид у излажењу имао је од 1934. до 1936. године.

У *Уводним наивоменама* ове публикације, на стр. 6, Аранитовић уредно наводи податке о почецима оснивања, промјенама уредника, власника, штампарија и др.: „Уређивали су га: од књ. 1, св. 1 (1919) Велимир Живојиновић и Сима Пандуровић; од књ. 8, св. 2 (1922) Ранко Младеновић; од књ. 14, св. 3 (1924) Сима Пандуровић; од књ. 23 (1927) Велимир Живојиновић и Живко Милићевић; од књ. 25 (1927) Сима Пандуровић; од књ. 26 (1928) Живко Милићевић; од књ. 29 (1929) Велимир Живојиновић; књ. 30 (1929) уредио је Одбор; од књ. 31 (1929) Велимир Живојиновић; одговорни уредник за књ. 44 (1937) је Милан Ђоковић. У својству власника часописа потписују се: од 1920. год. Милица Ст. Јанковић; од књ. 12, св. 3 (1923) Никола Распоповић; од књ. 14, св. 3 (1924) Сима Пандуровић; од књ. 25, св. 3-4 (1927) Смиља Ђаковић; од књ. 23-24 (1927) Сима Пандуровић.“

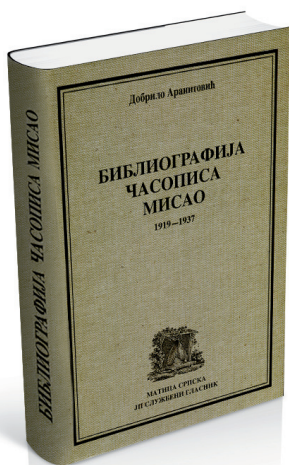
Часопис је имао и своју издавачку продукцију која је обухватила десетак посебних издања, међу којима се истиче *Антиологија најновије лирике* у редакцији и са предговором Симе Пандуровића (1921). Аутор библиографије, сматрајући значајним, истиче и то да су на страницама часописа објављена у наставцима два значајна романа светске књижевности - *Зли дуси* Фјодора Достоевског (1921) и *Без гојме* Хенрика Сјенкјевича (1919-1921), као и знаменита Ајнштајнова *Теорија релативности* (1921).

Уредништво

Потребно је рећи и пар ријечи о покретачима и уредницима овог угледног часописа.

Једно од најзначајнијих уредничких имена, без кога се овај часопис не би могао ни одржати, био је **Сима Пандуровић (1883 – 1960)**, пјесник, есејиста, критичар, преводилац, естетичар... Након завршетка гимназије и филозофских студија у Београду, Пандуровић своја прва службовања започиње у ваљевској и београдској гимназији. У студентским данима са својим књижевним истомишљеницима оснива часопис *Полећ*, потом са Дисом уређује *Књижевну недељу*, а након рата и часопис *Мисао*. По окончању Првог свјетског рата био је секретар Министарства просвјете и помоћник управника Народне библиотеке Србије.

За судбину настанка часописа *Мисао* неизоставно се везује и име **Велимира Живојиновића Масуке (1886 – 1974)**. Иако се од првог броја као уредник потписује сам Сима Пандуровић, у литератури о овом часопису редовно се подразумејива да је Велимир Живојиновић од почетка имао значајног или подједнаког удјела у његовом уређивању (С. Бараћ 2008: *Авангардна Мисао*. Београд: Институт за књижевност и језик, стр. 10). Осим што је био талентован пјесник, приповједач, преводилац и књижевни критичар, име Велимира Живојиновића се везује и за драматургију. Дубоко одан позоришту, подједнако се успјешно бавио како позоришном критиком и драматургијом, тако и режијом. Био је и управник позоришта у Београду, Скопљу и Нишу. Уређујући часопис *Мисао* са Пандуровићем, редовно објављује своје радове, придајући посебну пажњу позоришној критици.

Станислава Бараћ у поменутој књизи појашњава и ситуацију у којој је 1922. године дошло до промјене у уредништву: „Под притиском нових књижевних и уметничких струјања, која нису одговарала њиховом песничком сензибилитету и поетичким опредељењима, двојица песника су од 1. јануара 1922. године уреднички посао препустили Ранку Младеновићу. Прецизније, број од 1. јануара, иако по ознаком Уредник стоји Ранко Младеновић, био је и даље под утицајем Пандуревића и Живојиновића, а тек од 16. јануара Младеновић почиње да уређује потпуно самостално“ (стр. 10) Иначе, Младеновић се у литерату-

ри спомиње као уредник који је часопису дао посебан, препознатљив тон по зналачком праћењу токова савремене европске умјетности, али и по избору и окупљању најзначајних имена српске и свјетске књижевне авангарде.

Ранко Младеновић (1892-1943) био је вишеструко образован и даровит пјесник, драматичар, есејиста, теоретичар драме, позоришни и књижевни критичар, драматург и уредник познатих часописа. У часопису *Момчиловац* објавио је прве пјесме 1908. године, а потом и у свим значајнијим часописима: *Босна*, *Дело*, *Српски књижевни гласник*, *Мисао*, *Звезда*, *Пушеви*, *Алманах Бранка Радичевића*, *Животи и рад*, *Лешојис Машице српске*, *Време* и др. Од 1922. до 1923. уређивао је часопис *Мисао*. Од 1925. године, осим што је писао по многим часописима, био је уредник часописа *XX век*, секретар Народног позоришта у Београду, директор Дrame Народног позоришта у Београду, управник На-

родног позоришта у Осијеку, наставник у неким београдским школама, чиновник у Универзитетској библиотеци.

Један од уредника био је и **Живко Милићевић (1896 – 1975)**. Филозофију је студирао у Француској, а апсолвирао је у Београду. Књижевношћу се почео бавити још 1911. године. Писао је прјесме, књижевне хронике, критике и есеје. Књижевне радове објављивао је у многим значајним листовима и часописима. Подједнако успјешно бавио се књижевном критиком, новинарством и уредничким радом. У периоду од 1928. до 1967. године уређивао је и књижевне часописе: *Мисао*, *Венац*, *Наша књија*, *Српска књија* и *Избор*. Након рата био је сарадник и уредник дневних новина *Политика* (1919–1941, потом 1950–1953) и уредник књижевне редакције Радио Београда (1947 - 1950).

Сарадници

Часопис *Мисао* окупљао је најзначајнија имена наше науке, књижевности и умјетности између два свјетска рата. Поред већ наведених уредника који су уложили огроман труд и оставили неизбрисив траг током излажења овог часописа, као сарадници су се појављивала веома значајна имена из разних области. Навешћемо само нека од оних које је навео и сам аутор библиографије - *филозофи и психолози*: Владимир Дворниковић, Драгиша Ђурић, Милош Ђурић, Душан Недељковић, Бранислав Петронијевић, *есетичари*: Милутин Борисављевић, Алберт Халер, Марко Цар; *есејисти и књижевни критичари*: Трифун Ђукић, Владимир Велмар-Јанковић, Душан Милачић, Јаша Продановић, Исидора Секулић, Светислав Стефановић и др.; *ликовни, фотозришни и музички критичари и историцари*: Станислав Винавер, Александар Дероко, Коста Манојловић, *pjesници*: Иво Андрић, Душан Васиљев, Станислав Винавер, Ђуро Гавела, Ђорђе Глумац, Хамид Диздар, Радослав Драгутиновић, Раде Драинац, Трифун Ђукић, Десанка Максимовић, Момчило Настасијевић, Вељко Петровић, Јела Спиридоновић-Савић, Светислав Стефановић, Тин Ујевић, Милош Црњански, Алекса Шантић; *приповједачи*: Иво Андрић, Григорије Божовић, Драгиша Васић, Стеван Јаковљевић, Боривоје Јевтић, Станислав Краков, Момчило Настасијевић, Вељко Петровић; *историцари*: Алекса Ивић, Слободан Јовановић, Драгослав Страњковић, Владимир Ђоровић; *правници*: Данило Данић, Михаило Илић, Коста Кумануди, Живојин Перић, Ђорђе Тасић; *етнолози и географи*: Боривоје Дробњаковић, Драгиша Лапчевић; *астрономи, хемичари, војни историцари и теоретичари, љекари*. Приређивач библиографије посебно истиче и присутност руске књижевне емиграције: Евгеније Ањичиков, Евгеније Захаров, Алексије Јелачић, Петар Митропан, Александар Погодин, Јуриј Ракитин, Кирил Тарановски...

Библиографија

На крају *Уводних напомена* (стр. 7-8) приређивач ове пребогате грађе скреће пажњу будућим корисницима на методологију и библиографски поступак којима се руководи приликом њене израде: „Библиографија прилога објављених у часопису *Мисао*, коју склопљену иза корица једне књиге нудимо научној и културној јавности, представља исцрпан попис свих написа објављених на његовим страницама за шеснаест година излажења. Попис је вршен с публикацијом у руци, *de visu*, а пописане су и најситније белешке, а у случају кад је требало дорећи наслов, или пружити корисницима додатну информацију, додаване су неопходне, надамо се и функционалне, неоптерећујуће анотације.“

Библиографска обрада 5033 прилога објављених у часопису *Мисао* рађена је по скраћеном опису, а у складу са Међународним библиографским стандардима за обраду дијелова у публикацијама ISBD(CP). Грађа је распоређена у стручне скупине у оквиру система Универзалне децималне класификације. И поред урађеног Предметног регистра који окупља пописане наслове око истих, најчешће врло конкретних тема, стручна класификација грађе веома користи онима који желе да на једном мјесту нађу све радове из жељене области: филозофије, позоришта, књижевности, историје итд. Овај распоред ће бити врло погодан и комфоран извор за десетине научних и стручних тема којима ће се бавити историчари књижевности и културе.

Велику информативну вриједност свакој јединици понаособ дају и анотације или напомене гдје Аранитовић појашњава недовољно јасан наслов појединих јединица или даје неку за њега битну информацију, а која се тиче самог текста или његовог аутора.

Пошто је у часопису у неколико наврата долазило до грешака у нумерацији бројева и пагинацији страница, Аранитовић је све уочене грешке у нумерацији и пагинацији назначио у одговарајућим фуснотама у попису годишта, књига и бројева на крају ове библиографије.

Као искусан библиограф, сматрао је неопходним да будућим корисницима у свом уводном тексту (стр. 8) скрене пажњу и на неке неправилности у нумерацији појединих година и бројева: „Специфичност овог часописа састојала се у томе што је он од свеске број 4, друге књиге за 1920. годину, па све до краја имао дуплу нумерацију. На корицама је доносио податак о години излажења, месецу, броју свеске од почетка излажења, а на првој страници само податак о књизи и свесци која носи бројну ознаку за ту књигу. Из разлога економичности и уштеде на простору сви ови подаци наведени су у посеб-

ном прегледу годишта, књига и бројева на крају ове библиографије (Прилог бр. 2), а у библиографском опису су задржани ови елементи: број књиге, број свеске, годиште и број страница уврштеног прилога. Тиме је, надамо се, избегнута збуњујућа гломазност података, а кориснику омогућено лакше сналажење у пописаној библиографској грађи и сачувана прецизна и довољно комплетна информација о сваком пописаном прилогу. “

Велики труд уложен је и у разрешавање псеудонима, иницијала и шифара. У том дијелу посла код Аранитовића се, по ко зна који пут показало његово богато искуство, широко образовање, али и веома развијене методолошке способности које се посебно истичу на оваквим и сличним пословима. На том путу најчешће се ослањао на ранија разрешења у *Библиографији расправа, чланака и књижевних радова*, књ. 1-13, Југославенског лексикографског завода у Загребу (1956-1968), али и на разне друге штампане и електронске каталоге и библиографије. Разрешења је често налазио и у редовним допунама и исправкама које су објављиване у наредном броју за сваки претходни број.

Посебно треба истаћи значај великог броја регистара које је Аранитовић урадио, а све у сврху повећања информативности ове библиографије. Урађено је пет (5) регистара: регистар разрешених псеудонима, иницијала и шифара, регистар неразрешених псеудонима, иницијала и шифара, регистар преводилаца, регистар аутора и предметни регистар. Велики труд уложен је у Предметни регистар у коме се на најбољи начин исказује стручност и способност библиографа да кроз разне облике предметних одредница осветли садржину часописа, увијек се трудећи да не пропусти ништа што би за кориснике било занимљиво и вриједно. Предметни регистар, а потом и стручни распоред ове библиографије, на најбољи начин илуструју тематску заступљеност и сам профил часописа.

Поред ауторових Уводних напомена, библиографске грађе од 5033 библиографских јединица и пет раније споменутих регистара, ова књига у дијелу *Прилога* на страницама 441-[468], доноси низ веома драгоцен података, докумената и илустрација. Уз основне биографске податке свих уредника часописа *Мисао* (прилог 1), објављен је и први, уреднички уводни текст Велимира Живојиновића Масуке „Мисао и акција“ (прилог 2). Прилог бр. 3 доноси хронолошки сређене таблице годишта, књига и бројева часописа од 1919. до 1937, а прилог бр. 4 Одабрану библиографију написао о часопису *Мисао*. Илустрације његових насловних страна и неколико књига објављених у издању часописа *Мисао*, дио су цјелине у оквиру 5. прилога ове књиге.

У којој мјери ће ова библиографија задовољити стручну и научну јавност?

Они који се баве историјом српске штампе, поготову књижевне, заговорници су хронолошког приступа у презентовању садржаја у појединим часописима јер се на тај начин најбоље може реконструисати састав, тј. садржај појединих бројева. Такав приступ у својим библиографијама посебно је његовала Матица српска која је објавила велики број библиографија српских часописа које су незаобилазна литература у свим научним истраживањима везаним за историју и развој српске штампе.

Научни радници заинтересовани за проучавања рада појединих књижевника и њиховог доприноса српској књижевности и култури уопште, посебно цијене тзв. „ауторске“ библиографије часописа гдје у једном алфаветском ауторском низу могу наћи, најчешће хронолошки пописане, све њихове радове.

Институтска истраживања имају комплексније програмске пројекте. Поред историјских истраживања развоја, улоге и значаја српске периодике уопште, велику пажњу посвећују књижевно-историјским проучавањима појединачних часописа, па им тзв. систематски библиографски распоред грађе у оквирима библиотечке УДК, веома погодује. Такав распоред им на најбољи могући начин расвјетљава садржину стручних области појединачно и пружа прилику за свеобухватним сагледавањем тематски разноликог богатства цјелокупног часописа.

Као библиограф, Добрило Аранитовић се трудио да препозна потребе научне и стручне јавности и да своје библиографије прилагоди њиховим захтјевима и очекивањима. Значајан број библиографија урадио је ревносно биљежећи садржаје појединих бројева, а у појединим поред садржаја, корисницима дарезљиво нуди и библиографије свих годишта и бројева. Ипак, најзначајније библиографије, посебно оне које се тичу периодике, срећује по систему Универзалне децималне класификације, онако како је уређена и *Библиографија часописа Мисао*. Искрено вјерујемо да Добрило Аранитовић кроз своје огромно искуство и јединствену праксу на најбољи начин може да предвиди и одговори на питања од чега зависи употребљивост оваквих библиографија и који вид сортирања грађе је најфункционалнији за шири круг корисника.

Како задовољити потребе увијек професионално захтјевних и врло разноликих потреба стручне и научне јавности? Неоспорно је да су им у фундаменталним истраживањима неопходне библиографије и да су оне за њих извориште без кога не могу ни започети своја значајнија истраживања. Ако

имамо библиографије попут ове, хиљаде библиографских јединица нуде нам све неопходне информације: имена аутора, наслове дјела, податке о годиштини часописа, свескама и страницама на којима су одређени текстови објављени. Једино нам недостаје и оригинални текст, а да би дошли до њега потребно је у некој од библиотека пронаћи тај часопис, потребно годиште, број и сам текст. То је био један од рјеђих, али дуго времена и један од најефикаснијих начина на који су се радила истраживања у вези реализације богатих студија о најзначајнијим часописима српске културе.

У савременом виртуалном окружењу стручно-научна јавност је у научно-истраживачком процесу по први пут осјетила потпун комодитет. Процес дигитализације српског културног наслеђа захватио је све поре планова и програма јавних и културних институција како у Србији, тако и цијелом свијету. Велики број најзначајних часописа, листова, књига, архива и свих врста докумената од непроцјењиве вриједности више нису скривени од очију јавности. Кроз своје дигитализоване форме у интернет окружењу пребогати и драгоцјени садржаји нашег највреднијег писаног блага постају доступни свима. Осим што на тај начин свијету откривамо огромно богатство наше културне баштине, српској научној јавности је по први пут омогућено да релевантна и систематска књижевно-историјска проучавања раде у најоптималнијим условима гдје уз објављену цјеловиту библиографију неког часописа, на некој од наших интернет адреса, имају и дигитализована сва његова годишта и бројеве.

У све већем обиму, научној и стручној јавности се нуде сасвим задовољавајући услови за истраживања у многим областима, па и у историји српске штампе. Што се тиче часописа *Мисао*, библиографи и библиотекари су одрадили свој дио давно очекиваног труда - одлично урађена библиографија Добрила Аранитовића је пред вама, а дигитализована грађа свих бројева часописа налази се на адреси: <http://scc.digital.bkp.nb.rs/document/P-0409-1922>

Добрилова „Драгуљарница“

Библиографском дјелатношћу може се бавити тимски, колективно или индивидуално. Највећи библиографски пројекти код нас рађени су колективно и тимски. Већ поодавно нам је познато да индивидуални резултати појединих библиографских стручњака неријетко досежу резултате тимског, чак и колективног рада. Таква појединачна и јединствена подвижништва у библиографској дјелатности су ријетка, али могућа.

Била ми је част да сарађујем са личностима које ће засигурно, свака понаособ, остати запамћене по синтагми „човјек-институција“ – академиком

Душаном Мартиновићем (1933-2010) и Добрилом Аранитовићем. Богатство и резултати њиховог библиографског рада су такви да би им на њима поза-видјеле и многе институције.

Библиографија часописа Мисао само је једна од више десетина објављених књига персоналних, завичајних и стручних библиографија Добрила Аранитовића, који у свом библиографском стручном, преводилачком и теоријском опусу има и више стотина радова објављених у зборницима и периодичи. Квантитет и квалитет урађених библиографија свакако зависи од интелектуалних способности библиографа, стручне оспособљености у практичном и научно-истраживачком поступку, али често и од њихових личних, моралних особина које се посебно одражавају у професионалном приступу при раду на библиографијама. Све чега се дотакло перо Добрила Аранитовића претворило се у драгуљ који свијетли и свједочи о његовом ентузијазму, стручности, огромном раду и, надасве, љубави спрема свог народа и његове баштине. Предосјећајући лоша времена за свој род, подвижнички већ годинама спашава од заборава све што је некад, негдје забиљежено, а што је овај народ и његову историју чинило вриједним поноса и памћења.

Својим богатством и свјетлошћу, писана ризница Добрила Аранитовића увијек нам на посебан начин заокупља и привлачи пажњу. Значај и квалитет његовог рада у стручној и научној јавности одавно је препознат и потврђен са преко 500 приказа, рецензија и критичких текстова, али и десетине престижних признања и награда. Овај подвижник троструки је добитник награде „Стојан Новаковић“ коју додјељује Библиотекарско друштво Србије за изузетна научна остварења из области библиографије и библиотекарства, први пут 1998. године за књиге: *Подрински часописи 1920-1970.* и *Библиошкарство у Шайци и Подрињу 1847-1997*; други пут 2009. године за избор, превод и приређивање зборника радова савремених руских аутора под насловом *Библиотека као огледало Васељене*; трећи пут 2013. године за своје три књиге: *Његош и позориште Прилој библиографији (1884-2011)*, *Библиографија часописа Мисао (1919-1937)*, *Библиографија часописа „Филозофски преглед (1953-1958)“*, *„Филозофија“ (1957-1973)*, *Часопис Српској филозофској друштва „Theoria“ (1975-2008)“*.

Библиографија часописа Мисао (1919-1937) која је пред нама, само је још један драги камен у „Драгуљарници“ Добрила Аранитовића.